

О.О. Григоревська, к.е.н., доц.

І.В. Христос, магістрант

Київський національний університет технологій та дизайну

ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ РОЗРАХУНКІВ З ОПЛАТИ ПРАЦІ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Актуальність теми зумовлена тим, що на підприємствах такий розділ обліку ведеться в обов'язковому порядку. Облік праці і заробітної плати – одна з найважливіших і складних ділянок роботи, що займає одне з центральних місць у всій системі обліку на підприємстві. Заробітна плата перебуває в центрі уваги різних заінтересованих сторін – найманих працівників, власників, пенсійного фонду, податкових органів, профспілок, державних структур. Для кожної зі сторін значення заробітної плати оцінюється по-різному, але повільність нарахування та утримання зачіпає інтереси всіх. Багато авторів ставить проблему організації обліку заробітної плати на головне місце серед інших аспектів облікової системи.

У дослідженні порушено питання, які стосуються основних проблем обліку операцій із заробітної плати, наведено пропозиції щодо вирішення зазначених проблемних питань, окреслено завдання удосконалення операцій з обліку заробітної плати на підприємствах. Під час дослідження встановлено, що заробітна плата як важливе соціальне явище є мотиватором нарощування трудового потенціалу працездатного населення будь-якої країни. Доведено, що облік праці й заробітної плати – найважливіша ділянка роботи, що потребує точних та оперативних даних, у яких зазначаються зміни у чисельності та категорії працівників, витрати часу та виробничі витрати.

Ключові слова: заробітна плата; організація бухгалтерського обліку; організація оплати праці; тарифна система; нормування праці; облік оплати праці; облікова політика.

Постановка проблеми. Заробітна плата є основним джерелом доходів працівників і найвпливовішою мотиваційною складовою трудового потенціалу. Тому організація бухгалтерського обліку операцій із заробітною платою – один із

найважливіших і складних кроків, що потребує наявності та застосування точних і оперативних інформаційних масивів, у яких мають відобразитися такі складові, як плінність кадрів, втрати робочого часу, категорія працівників, виробничі витрати тощо.

Проаналізувавши дані єдиного державного реєстру судових рішень, нами встановлено, що протягом лише 2015 року виявлено близько 25 000 господарських справ з питань виплати заробітної плати [11]. Дослідивши дані державного комітету статистики України, ми бачимо, що протягом 2015 року заборгованість із виплати заробітної плати кожного місяця зростає в середньому на 100,0–150,0 млн. грн. Це означає, що в Україні існує значна заборгованість по оплаті праці [12].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичним і практичним питанням розгляду проблем бухгалтерського обліку операцій з оплати праці та їх удосконаленню присвячені праці багатьох вітчизняних учених. Значний внесок у дослідження цих проблем зробили: Л.С. Герасимчук, О.В. Кантаєва, О.В. Покатаєва, Г.О. Кошулинська, Н.В. Потриваєва, І.В. Савченко та інші.

Проте зауважимо, що в результаті змін, які регулярно вносяться до нормативно-правового регулювання, питання облікового відображення операцій з оплати праці потребують подальшого удосконалення. Не применшуючи дослідження науковців, зазначимо, що їх науковий пошук було присвячено таким елементам методу, як рахунки та подвійний запис, але все ж таки питання, пов'язані саме з удосконаленням організації бухгалтерського обліку розрахунків оплати праці в умовах кризи, залишаються невизначеними.

Мета дослідження полягає у дослідженні проблемних питань організації бухгалтерського обліку розрахунків з оплати праці та пошуку шляхів їх вирішення.

Викладення основного матеріалу. На основі анкетного опитування, що проведене серед бухгалтерів підприємств різних організаційно-правових форм Київської області, встановлено, що до основних проблемних питань організації бухгалтерського обліку операцій із заробітною платою належать такі: недосконале регламентування організації бухгалтерського обліку операцій, пов'язаних із нарахуванням та виплатою заробітної

плати, зокрема, в частині своєчасності та правильності визначення суми нарахованої заробітної плати, єдиного соціального внеску та податку на доходи фізичних осіб. Тому зауважимо, що чільне місце займає досконала організація бухгалтерського обліку розрахунків з оплати праці на підприємстві, оскільки саме вона є найвідповідальнішою [5, с. 140]. Не потребує додаткових доказів теза про те, що неправильність нарахування заробітної плати та несвоечасність її виплати призводять до виникнення значної кількості судових спорів за умовами оплати праці юридичними та фізичними особами на підприємствах різних видів економічної діяльності (рис. 1).

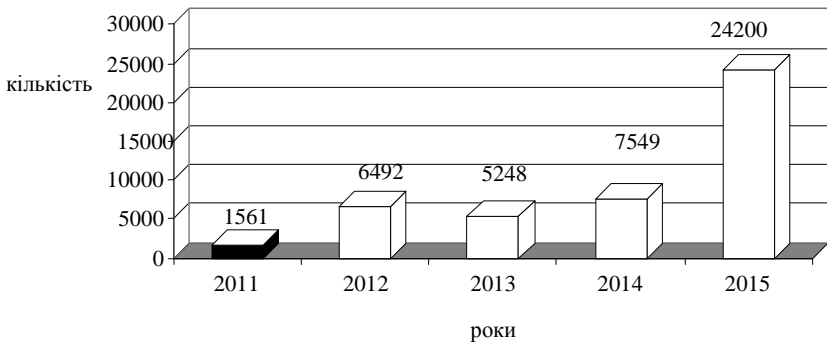
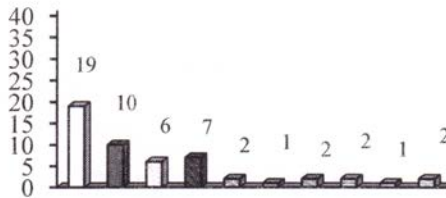

Рис. 1. Кількість судових спорів з питань оплати праці

Проаналізувавши наведені вище дані, варто зазначити, що найбільша кількість судових спорів щодо порушення умов оплати праці спостерігається у 2015 році, що зумовлено впливом фінансово-економічної кризи на діяльність підприємств і нестабільністю законодавчого регулювання в частині оплати праці в Україні. Вважаємо це наслідком неефективної організації бухгалтерського обліку, оскільки саме його призначенням є удосконалення та забезпечення ефективної обробки інформації, розподіл обов'язків між персоналом бухгалтерії та науково обґрунтована організація праці. Для детального дослідження питань, що розкриваються в обліковій політиці в частині оплати праці, нами проаналізовано організаційно-розпорядчі документи вітчизняних підприємств з метою визначення розкриття інформації щодо затрат на оплату праці (рис. 2).

Здійснивши аналіз розпорядчого документа вітчизняних підприємств в частині питань облікової політики, встановлено, що лише на 8-ми із досліджених підприємств питання оплати праці не розглядається. У свою чергу, результати дослідження свідчать, що найбільше уваги щодо оплати праці в наказах про облікову політику підприємств приділено питанню створення резервів на забезпечення виплати відпусток працівникам, оскільки підприємствам надається вибір щодо створення чи нестворення такого резерву.

Кількість підприємств

Елементи облікової політики

- Питання створення резервів забезпечення виплати відпусток
- Застосування систем та форм оплати праці
- Терміни видачі заробітної плати
- Встановлення норм добових на відрядження та термінів подачі звіту про використання коштів
- Відповідальність за зберігання та видачі трудових книжок і виконавчих листів
- Розподіл витрат на оплату праці

Рис. 2. Елементи облікової політики щодо оплати праці у наказах про облікову політику вітчизняних підприємств

Важливим аспектом облікової політики в частині оплати праці є застосування систем і форм оплати праці на підприємствах, адже правильна їх організація надає можливість достовірно оцінити затрати праці та підвищити її продуктивність. Зауважимо, що у досліджених документах знаходять відображення питання щодо операцій, пов'язаних із

оплатою праці: термін виплати заробітної плати, встановлення норми добових на відрядження та терміну подачі звіту про використання коштів, наданих на відрядження або під звіт, відповідальність за зберігання та видачу трудової книжки і виконавчого листа, нарахування заробітної плати відповідно до умов колективних договорів, нарахування доплати до основної заробітної плати, процес документування розрахунків за заробітною платою. Найменше набули розгляду проблемні питання розподілу витрат на оплату праці та встановлення додаткових трудових і соціально-побутових пільг. Звідси випливає, що витрати на оплату праці в обліковій політиці підприємств не розглядаються, що впливає на вибір своєчасних та ефективних управлінських рішень щодо оптимізації розміру їх витрат.

Наведене вище дозволяє стверджувати, що процес організації бухгалтерського обліку операцій з оплати праці має бути спрямований на мотивацію зростання до продуктивності праці, використання встановленого обсягу робочого часу та, на нашу думку, повного висвітлення загальної чисельності працівників для цілей ефективності оподаткування. З цією метою кожне підприємство має чітко розподілити функціональні обов'язки облікового забезпечення між підрозділами. Удосконалення організації бухгалтерського обліку операцій з оплати праці на підприємстві має також виходити з оптимізації тарифного регулювання заробітної плати. Зокрема:

- варто удосконалити застосування тарифної системи шляхом встановлення співвідношення тарифної ставки відповідно до рівня кваліфікації працівників;

- запровадити гнучку форму та систему оплати праці, в тому числі контрактні та безтарифні;

- розробити внутрішні тарифні умови нарахування заробітної плати як чинника зростання до мотивації та стимулювання на підприємствах;

- удосконалити мотиваційний механізм регулювання окладу;

- удосконалити процес нормування (засіб регулювання нарахування заробітної плати);

- обґрунтувати вибір ефективної форми і системи оплати праці та закріпити у положенні про облікову політику;

– регулювати порядок нарахування заробітної плати нормами колективного договору [3, с. 45].

Удосконалюючи або будуючи основні організаційні положення бухгалтерського обліку операцій із заробітною платою, підприємства мають обґрунтовано та виважено підходити до вирішення даного питання, враховувати напрацьовані наукові результати попередніх досліджень. Розробляючи внутрішні документи (положення про оплату праці, преміювання тощо), варто:

– розширити застосування практики використання персоналізованих ставок і окладів найкваліфікованішим робітникам, зорієнтованим на зростання продуктивності праці;

– врахувати галузеву особливість, зокрема, виявити специфічні фактори оцінки роботи для методів бальної системи преміювання для кожної категорії персоналу, підсиливши регуляторні і стимулюючі функції заробітної плати;

– до переліку факторів і критеріїв оцінки умов нарахування премій варто внести рівні кваліфікації, ступені відповідальності за виконану роботу, рівень майстерності, ініціативність, стаж роботи тощо. Тобто критерії, що відповідають сучасному стану, тактичним та стратегічним планам діяльності і засобам управління.

Ефективність організації бухгалтерського обліку операцій з нарахування заробітної плати, віднесення прямої заробітної плати до тієї чи іншої сфери виробництва, а також вчасний аналіз виконання досліджуваних операцій забезпечують виявлення нових резервів підвищення заробітної плати працівників підприємства. Важливою умовою є відображення економічно достовірної та обґрунтованої інформації про виконання нормативу й динаміки показників про оплату праці, нагляд за забезпеченням співвідношення зростання ефективності праці та розміру заробітної плати, контроль за зниженням невиробничих втрат та прихованого і наявного збитку часу, та забезпечення стимулювання праці на підприємстві. Керуючись такою інформацією, забезпечується реалізація контрольних функцій у частині використання робочого часу на підприємстві, запровадження прогресивних методів оплати праці, дотримання

раціонального співвідношення між зростанням ефективності праці та розміру заробітної плати.

В цілому, одним із важливих напрямів удосконалення організації бухгалтерського обліку операцій із заробітною платою є зниження частки документообороту через запровадження багатоденного і накопичувального формату документування, застосування типових форм документів, що пристосовані до використання в умовах застосування комп'ютерних технологій. Зауважимо, що наступні реформи організації бухгалтерського обліку операцій з оплати праці мають реалізуватися через зростання вартості трудових ресурсів, через встановлення єдиних умов відтворення трудових ресурсів незалежно від форм власності; зростання тарифної частки у заробітній платі; зростання частки мінімальної заробітної плати у середній заробітній платі, через удосконалення механізмів державного регулювання оплати праці тощо [2, с. 45].

Висновки. Підводячи підсумок наведеному вище, зазначимо, що організація бухгалтерського обліку операцій із нарахування заробітної плати має сприяти зростанню продуктивності праці та забезпечувати належне використання робочого часу. Важливим аспектом облікової політики в частині оплати праці є застосування систем і форм оплати праці на підприємствах, адже правильна їх організація надає можливість достовірно оцінити затрати праці та підвищити її продуктивність. А одним із важливих напрямів удосконалення організації бухгалтерського обліку операцій із заробітною платою є зниження частки документообороту через запровадження багатоденного і накопичувального формату документування, застосування типових форм документів, що пристосовані до використання в умовах застосування комп'ютерних технологій.

Список використаної літератури:

1. *Герасимчук Л.С.* Шляхи вдосконалення обліку оплати праці / *Л.С. Герасимчук, О.В. Кантаєва* // Молодіжний науковий вісник УАБС НБУ / Серія : Економічні науки. – 2012. – № 12. – С. 186–194.

2. *Завгородній В.П.* Бухгалтерський облік в Україні / *В.П. Завгородній*. – К. : А.С.К., 2011. – 848 с.
3. *Лишилєнко О.* Бухгалтерський облік розрахунків за виплатами працівникам / *О.Лишилєнко* // Бухгалтерський облік та аудит. – 2012.
4. *Острове́рха Р.Е.* Організація обліку : навч. посібник / *Р.Е. Острове́рха*. – К. : Центр навч. л-ри, 2012. – 568 с.
5. *Покатаєва О.В.* Шляхи вдосконалення системи оплати праці на підприємстві / *О.В. Покатаєва, Г.О. Кошулинська* // Держава та регіони : наук.-виробн. журнал / Серія : Економіка та підприємництво. – 2011. – № 3. – С. 139–141.
6. *Потриваєва Н.В.* Стан та перспектива обліку розрахунків з оплати праці: теоретичний аспект / *Н.В. Потриваєва, І.В. Савченко* // Економічний форум. – 2014. – № 1. – С. 93–98.
7. Про оплату праці : Закон України від 24.03.1995 р., № 108/95-ВР, зі змінами і доповненнями [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/108/95-вр>.
8. *Собко В.В.* Бухгалтерський облік в управлінні підприємством : навч. посібник / *В.В. Собко*. – К. : КНЕУ, 2012. – 526 с.
9. *Шульга Н.В.* Сутність оплати праці, її форми і системи / *Н.В. Шульга* // Проблеми формування ринкової економіки : міжвід. наук. збірник ; відп. ред. *О.О. Бєляєв*. – К. : КНЕУ, 2012. – Вип. 10. – С. 73–77.
10. *Яругова А.В.* Управленческий учет: опыт экономически развитых стран / *А.В. Яругова*. – М. : Финансы и статистика, 2011. – 240 с.
11. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://reestr.court.gov.ua>.
12. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2015/gdn/vz/vz2015_u.htm.

ГРИГОРЕВСЬКА Олена Олександрівна – кандидат економічних наук, доцент кафедри обліку і аудиту Київського національного університету технологій та дизайну.

Наукові інтереси:

– проблемні питання бухгалтерського обліку розрахунків з оплати праці;

– проблемні питання бухгалтерського обліку та аналізу позикового капіталу.

Тел.: (097) 292–73–73.

E-mail: lenazelenina@ukr.net.

ХРИСТОС Ірина Василівна – магістрант кафедри обліку і аудиту Київського національного університету технологій та дизайну.

Наукові інтереси:

– проблемні питання бухгалтерського обліку розрахунків з оплати праці.

Стаття надійшла до редакції 11.08.2015.